

Lahden esiopetuksen opiskeluhuoltosuunnitelma 2023–2025

Sisällysluettelo

Johdanto	2
Opiskeluhoolto	3
Opiskeluhooltosuunnitelma ja yhteisölähtöiset palvelut	3
Esiopetuksen opiskeluhooltopalvelut	4
Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma	5
Esiopetusyksikkökohtaisesti kuvattavat asiat	6
Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista	7
Esiopetusyksikön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi	9
Yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa	9
Esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat	9
Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi - yksilökohtainen opiskeluhoolto	10
Lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin	10
Yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen	11
Opiskeluhooltokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen esiopetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille	11
Lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa	12
Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheiden sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	13
Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen	13
Opiskeluhoollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa	13
Esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä	14
Opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä	14
Yhteistyö muiden lapsen hyvinvointia tukevien tahojen kanssa	15
Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lasten huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille	16
Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma	17
Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	17
Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle	19

Johdanto

Opiskeluhollosta säädetään erillisellä lailla; laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013). Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyttyä 1.1.2023 lakiin on tehty muutoksia koskien opiskeluhoitopalveluiden siirtymistä kunnista hyvinvointialueille (377/2022). Aiemmat Lahden kaupungin esiopetuksen yksikkökohtaiset suunnitelmat korvautuvat nyt Opetushallituksen määräyksen 102/011/2014 mukaisesti kootulla opetuksen järjestäjän suunnitelmalla, joka sisältää yleisesti määritettyjä sekä paikallisesti päätettyjä asioita. Suunnitelman kokoamista on ohjannut opiskeluholloksen ohjausryhmä ja sen valmistelussa on tehty yhteistyötä hyvinvointialueen opiskeluhoitohenkilöstön sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Lasten ja hoitajien kanssa opiskeluhoitosuunnitelman muutoksia ja periaatteita käydään läpi tulevan lukuvuoden alussa. Samalla mahdollistetaan lasten ja hoitajien osallisuutta esiopetusyksikön opiskeluholloksen suunnittelussa.

Opiskeluhoitosuunnitelma pohjautuu opetushallituksen OPS-määräykseen, kansalliseen lapsistrategiaan sekä Lahden kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Opiskeluhoitosuunnitelmaa on ohjannut myös Päijät-Hämeen Hyvinvointialueen opiskeluholloksen strategia sekä hyte-kärjet (ks. kuva 1). Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelman painopisteitä ovat mm. myönteinen vuorovaikutuskulttuuri, yhteistyö hoitajien ja lasten kanssa, osallisuutta edistävä toimintakulttuuri, ennaltaehkäisevä työote sekä kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän vastainen työ. Näitä painopisteitä käsitellään esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa, joka valmistuttuaan liitetään osaksi Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma korvaa myös paikallisen OPSin opiskeluhoitoa koskevan luvun.

Lahdessa edelliset esiopetuksen yksikkökohtaiset suunnitelmat on päivitetty 2022. Nyt uudessa opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa on hyödynnetty soveltuvilta osin viimeisimpiä yksikkökohtaisia suunnitelmia.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden opiskeluhooltoon koskevassa luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta¹. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa².

Opiskeluhooltoon toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa³. (Kuva 1 yhteisölähtöiset palvelut) Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoon esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut⁴. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat⁵. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää⁶. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus⁷.

Opiskeluhooltosuunnitelma ja yhteisölähtöiset palvelut

Opiskeluhooltosuunnitelma ja yhteisölähtöiset toimintatavat luovat perustan Lahden perusopetuksen kouluissa toteutettavalle hyvinvointityölle. Opiskeluhooltosuunnitelman ja yhteisölähtöisten toimintatapojen kokonaisuutta sovelletaan myös esiopetuksen opiskeluhoollon järjestämisessä huomioiden esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opiskeluhooltoryhmä vastaa esiopetuksessa tehtävän hyvinvointityön suunnittelusta, koordinoinnista, toteutuksesta ja arvioinnista. Painopiste on hyvinvointia tukevassa yhteisöllisessä työssä ja palveluita tarjotaan ja kehitetään esiopetuksessa opiskeluhooltosuunnitelman mukaisesti. Opiskeluhoollon käytänteitä ja menetelmiä sekä niiden arvioinnista nousevaa tietoa tulee tarkastella rinnakkain siten, että kehittämistyö vahvistaa edelleen myös kerättävän tiedon laatua ja tiedolla johtamisen kulttuuria. Laadukas opiskeluhooltotyö pyrkii yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen suunnitelmallisella tietoon perustuvalla toiminnalla huolehtien lasten osallisuudesta, kodin ja esiopetuksen yhteistyön toimivuudesta, suunnitelmallisesta tiedottamisesta ja perehdyttämisen ohjelmasta sekä näiden toimien arvioinnista.

¹ Perusopetuslaki 14 § (477/2003) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3§

³ Oppilas ja opiskeluhooltolaki 3§

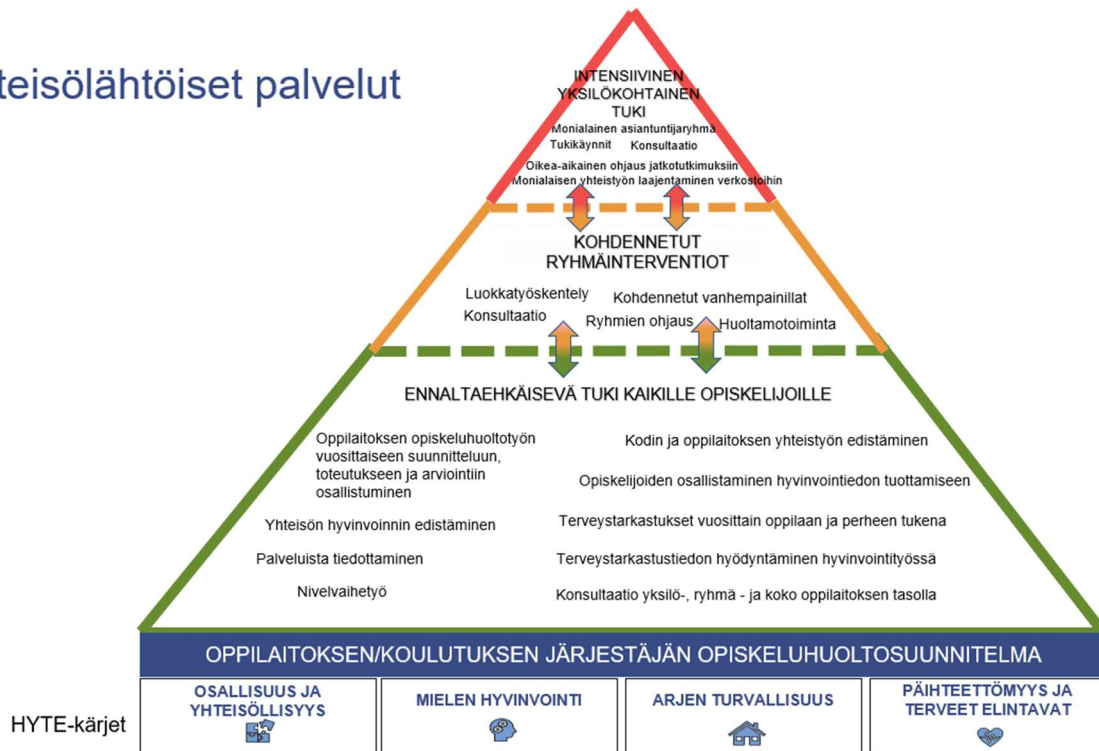
⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

⁵ Terveystieteiden laitos 15 a § (378/2022) ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (377/2022)

⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

⁷ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

Yhteisölähtöiset palvelut

Kuva 1. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhooltoyksikön kuvaus opiskeluhollosta yhteisölähtöisinä palveluina perusopetuksessa

Esiopetuksen opiskeluhohtopalvelut

Esiopetuksen opiskeluhohtopalveluihin kuuluvat kuraattori- ja psykologipalvelut sekä neuvolaterveydenhuoltopalvelut. Lahden esiopetuksen opiskeluhohtopalveluista vastaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhohtopalvelut yksikkö tiiviissä yhteistyössä Lahden esiopetuksen kanssa.

Psykologit

Psykologi osallistuu opiskeluhohtotyöhön oman alansa asiantuntijana sekä yksittäisen lapsen että koko yhteisön hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Psykologi voi olla mukana suunnittelemassa koko yhteisön tai yksittäisen ryhmän hyvinvointia tukevia toimenpiteitä.

Psykologin työn tavoitteena on tukea lasten oppimista ja hyvinvointia psykologisten arviointi-, konsultaatio- ja neuvontapalvelujen avulla. Psykologin työ sisältää lapsen oppimisvaikeuksien, erilaisten koulunkäyntivaikeuksien ja psyykkisen tilanteen arviointia sekä tukitoimien suunnittelua ja toteuttamista yhteistyössä lapsen lähiverkoston ja tarvittavan yhteistyöverkoston kanssa. Psykologit ohjaavat tarvittaessa perheitä koulun ulkopuolisten tukitoimien piiriin.

Kuraattorit

Kuraattori osallistuu sosiaalihuollon asiantuntijana opiskeluhoultotyöhön sekä yksittäisen lapsen että koko yhteisön hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Kuraattoripalvelujen päämääränä yhteisössä on syrjäytymisen ehkäiseminen sekä yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen. Kaikessa toiminnassa huomioidaan lapsen edun toteutuminen

Kuraattoripalvelu ehkäisevänä sosiaalipalveluna tarjoaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, jolla edistetään hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta sekä yhteistyötä lasten perheiden ja muiden läheisten kanssa. Työn tavoitteena on lapsen voimavarojen ja toimintakyvyn edistäminen sekä pyrkimys muovata ympäröiviä olosuhteita yhteistyössä lähiyhteisön kanssa. Kuraattorin osaamiseen sisältyy opetustoimen ja sosiaalihuollon lainsäädännön tuntemuksen lisäksi yksilöä ja perhettä tukevan palvelujärjestelmän tuntemus, sosiaalisiin ongelmiin liittyvä muutostyö sekä lasten ja nuorten verkoston ja läheisten kanssa tehtävä tavoitteellinen yhteistyö. Kuraattorityötä toteutetaan yksilö-, perhe-, ryhmä-, verkosto-, kriisi- sekä yhteistyön menetelmin.

Neuvola- koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tehtävänä on edistää ja ylläpitää lasten, oppilaiden ja opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten henkilöstön ja vanhempien kanssa.

Neuvolapalveluiden tehtävänä on huolehtia esiopetusikäisten yksilöllisistä terveydenhuoltopalveluista sekä osallistua varhaiskasvatuksen esiopetusikäisten yhteisölliseen opiskeluhooltoon. Yksilöllistä neuvolapalvelua ovat määräaikaisten terveystarkastukset sekä monialaiset asiantuntijaryhmät.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma⁸. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä⁹. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa¹⁰. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa¹¹.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennettuja tietoja. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata

⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

¹¹ Terveystarkastuslaki 15 a § (378/2022)

opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa¹².

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹³. (Kuva 2)

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärjet

Kuva 2 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat painopistealueet Lahdessa 2022-2025

Esiopetusyksikkökohtaisesti kuvattavat asiat

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on koulukohtaisesti kuvattuina asiakokonaisuudet 1-5¹⁴:

1. Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista
2. Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi
3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)
4. Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
5. Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lahden esiopetuksessa esiopetusyksikkökohtaisesti koottavat sisällöt kuvataan erillisessä liitteessä (liite 1), joka liitetään osaksi esiopetuksen vuosisuunnitelmaa. Tällä pyritään opiskeluhoollotyön käytänteiden ja näkyvyyden vahvistamiseen esiopetuksen arjessa. Esiopetuksen kriisisuunnitelma on osa päiväkodin arjen turvallisuussuunnitelmaa.

¹² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

¹⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa¹⁵.

Opiskeluhoollon palveluissa yhtä kuraattoria kohden voi olla enintään 670 oppilasta 1.1.2022 alkaen ja yhtä psykologia kohden 780 oppilasta 1.8.2023¹⁶. Kuraattoreiden sitovat mitoitukset astuivat voimaan 1.1.2022 ja psykologien mitoitukset 1.8.2023. Lastenneuvolassa suositeltu lapsimäärä terveydenhoitajalla on 320 lasta.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotasaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Lahdessa esiopetuksen opiskeluhoitoryhmät huomioivat opiskeluhoollon kokonaistarpeen arvioinnissa yksikön esiopetuksessa olevien lasten määrän, esiopetusyksikön toimintaympäristön erityispiirteet, lasten tuen tarpeiden määrän sekä maahanmuuttajataustaisten lasten määrän ja osuuden. Lisäksi kokonaistarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää esimerkiksi tietoa opiskeluhoitopalveluiden asiakkuuksien määräaikojen toteutumisesta. Arvio suhteutetaan opiskeluhoitopalveluiden psykologeja ja kuraattoreita koskeviin sitoviin mitoituksiin ja neuvolan terveydenhoitajien osalta mitoitussuosituksiin.

Lahden esiopetusyksiköiden henkilötyövuosina ilmoitetut arviot opiskeluhoollon kokonaistarpeesta on koottu yhteen ja niitä hyödynnetään yhteistyöneuvotteluissa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoitopalveluiden kanssa. Esiopetusyksiköiden arvio opiskeluhoollon kuraattoripalveluiden kokonaistarpeesta oli 2,4 henkilötyövuotta, psykologinpalveluiden osalta 2,4 henkilötyövuotta ja neuvolan terveydenhoitajapalveluiden osalta 2,4 henkilötyövuotta.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan opiskeluhoollon kokonaistarve henkilötyövuosina kuvattuna lukuna. Lahden kaupungin esiopetuksen järjestäjä ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoitopalvelut yksikkö seuraavat yhdessä ja käyvät tarvittavaa keskustelua kokonaistarpeen ja käytettävissä olevien palveluiden suhteesta.

¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja terveydenhuoltolaki 15 § (1326/2010)

¹⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/ 2013 9a§

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilöttyövuodet.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoitopalveluiden yksikkö on ilmoittanut Lahden opiskeluhoitosuunnitelmaa varten käytössä olevat neuvolan terveydenhoitopalvelujen sekä kuraattori- ja psykologipalveluiden resurssit henkilöttyövuosina ammattiryhmittäin. Kuraattori- ja psykologipalveluja on tällä hetkellä käytettävissä kumpaakin 2 henkilöttyövuotta ja neuvolan terveydenhoitajapalveluita 1,7 henkilöttyövuotta.

Esiopetusyksikön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhuolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä¹⁷. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁸.

Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat esiopetuksessa

Esiopetuksen yhteisöllisen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaa esiopetusyksikön opiskeluhuoltoryhmä. Sen tehtävä on koordinoida esiopetuksen yhteisöllisen hyvinvointityön kokonaisuutta, edistää esiopetuksen yhteisöllistä toimintakulttuuria ja vahvistaa hyvinvointia tukevia rakenteita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttaminen ja kehittäminen. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä lapsen ja huoltajan osallisuutta esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

Esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhuoltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Esiopetusyksikön opiskeluhuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja sitä johtaa päiväkodinjohtaja tai varajohtaja. Esiopetusyksikön opiskeluhuoltoryhmä koostuu sovitusta esiopetuksen henkilöstön ja esiopetuksessa työskentelevistä opiskeluhuoltopalveluiden edustajista. Yleisimmin opiskeluhuoltoryhmään kuuluvat päiväkodinjohtaja, esiopetuksen psykologi, kuraattori, neuvolan terveydenhoitaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Jokaisesta opiskeluhuoltoryhmän tapaamisesta kirjoitetaan muistio, joka tulee olla sekä esiopetuksen henkilöstön että opiskeluhuoltoryhmän jäsenten saatavilla yhteisesti sovitussa paikassa¹⁹.

Opiskeluhuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja kaikkien esiopetusryhmien tilanne käsitellään opiskeluhuoltoryhmissä vuosittain. Opiskeluhuoltoryhmä voi olla myös suunnittelemassa erilaisia esiopetusyksikön toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä, esim. vanhempainillat ja erilaisten teemojen käsittely yhteisössä.

¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 §

¹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 § (1501/2016)

Opiskeluhooltoryhmän toimintaa arvioidaan vähintään kerran lukuvuodessa. Lahdessa arviointivälineenä toimii opiskeluhoollon itsearviointikysely, joka on toteutettu zef-pohjaisena.

Opiskeluhooltoryhmän toiminnassa huomioidaan myös alueellinen hyvinvointityö ja palvelupolkutyöryhmissä työstitettävät asiat. Opiskeluhooltoryhmiin ja niiden toimintaan kutsutaan mukaan myös lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilökunnan ja yhteistyötahojen edustajia. Opiskeluhooltoryhmä voi tarvittaessa kuulla myös muita asiantuntijoita.

Lahti-sivuston opiskeluhoollon tukimateriaaleihin sekä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoolltoyksikön sivuille kootaan tietoa ja ideoita yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisen tukemiseksi.

Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi - yksilökohtainen opiskeluhoollto

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä²⁰. Yksilökohtaisessa opiskeluhoolllossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea. Yksilökohtainen opiskeluhoollto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen²¹. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti²². Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä²³.

Lapsen ohjaaminen opiskeluhoolltopalveluihin

Yksilökohtaisen opiskeluhoollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen opiskeluhoollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ennaltaehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä opiskeluhoollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa. Yksilökohtainen opiskeluhoollto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen opiskeluhoollon toteuttamisessa. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Opiskeluhoolltöy järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi.

Kaikille esiopetusyksiköille on nimetty yhteyshenkilö neuvolan terveydenhoitajista sekä kuraattorit ja psykologit. Mitoituksen perustana on lainsäädännöstä seuraava palveluiden tuottamisen vaatimus ja siihen

²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuollolaki 5 §

²¹ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

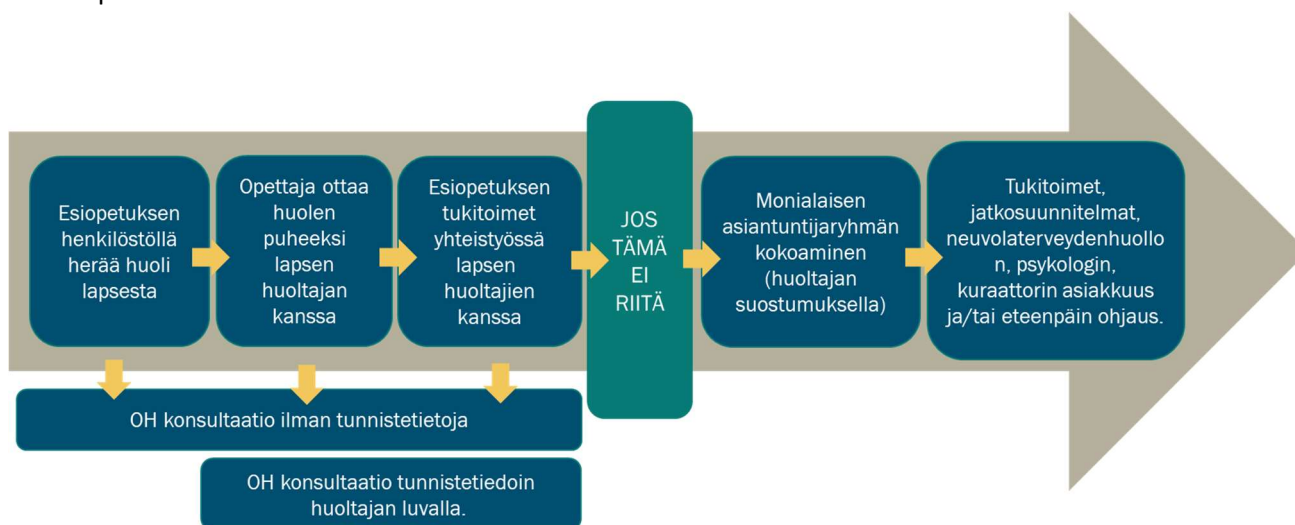
²² Oppilas- ja opiskelijahuollolaki 18 §

²³ EU:n tietosuoja-asetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuollolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 § (1288/2013), laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihoollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

liittyvät määräajat, jotka edellyttävät riittävää henkilöstömitoitusta, kelpoisuuksia ja ammatillista osaamista. Työ on jaettu alueellisesti, ja alueen kuraattorit ja psykologit muodostavat tiimin.

Yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan huoltajan suostumuksella yksittäisen lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi, opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseksi tai muihin palveluihin ohjaamisen selvittämiseksi. Ryhmän koollekutsuja voi konsultoida tarvittaessa päiväkodinjohtajaa ja/tai tarvittavia opiskeluhuollon palveluiden edustajia ennen asiantuntijaryhmän kokoamista mm. ryhmän kokoonpanosta.

Kuva 3. "Kun huoli herää" -prosessi eli puheeksi ottamisen, konsultaation ja monialaisen asiantuntijaryhmän kokoamisen prosessit

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanosta ja työskentelyn aloittamisesta voidaan sopia suullisesti, mutta ensimmäisessä kokoontumisessa pyydetään huoltajalta suostumus kirjallisesti, Lahden esiopetuksessa kirjaus tehdään opiskeluhuoltokertomuksen kansilehdelle.

Opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen esiopetuksen järjestäjän opiskeluhoitokisterille

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä monialaisessa asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhoitokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhoitokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Opiskeluhoitokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Lain edellyttämiä ²⁴kirjattavia asioita ovat:

- Lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot

²⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 §

- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset, toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä nykyiset ja aiemmat tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Mikäli sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Opiskeluhuoltokertomukset sekä muut opiskeluhuollon tehtävissä laaditut ja saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon rekisteriin eli opiskeluhuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää opiskeluhuoltorekisteriä. Rekisteriseloste on nähtävillä Lahden kaupungin verkkosivuilla.

Opiskeluhuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Niitä voidaan käyttää ainoastaan yksittäisen lapsen yksilökohtaisen opiskeluhuollon palvelun järjestämiseen tai toteuttamiseen ellei laissa muuta säädetä.

Lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

Huoltajien velvollisuus on tiedottaa esiopetuksen henkilöstölle lapsen sairauksista ja niiden hoidosta. Erityisjärjestelyt sovitaan lapsi- ja perhekohtaisesti.

Tarkemmat ohjeet ovat varhaiskasvatuksen yksikkökohtaisessa lääkehoitosuunnitelmassa, jossa mm. määritellään tarvittava henkilöstömäärä turvallisen lääkehoidon toteuttamisen turvaamiseksi. Lääkehoitosuunnitelman hyväksyy ylilääkäri. Päijät-Soten sivuilta löytyy asiaan liittyvää materiaalia ja ohjeita mm. toimintaohjeita henkilöstölle.

Jokaisen aikuisen on velvollisuus auttaa parhaan kykynsä mukaan, jos lapselle esiopetuksessa tulee hätätilanne kuten epilepsia-kohtaus, insuliinishokki tai vakava allerginen reaktio. Terveystieteiden ammattilaisen tietämystä tai taitoa ei silloin edellytetä.

Erityisruokavaliot Kouluruokailussa on otettu syksyllä 2011 käyttöön nykyiset ohjeet ja lomakkeet erityisruokavalioiden ilmoittamisesta. Todistus erityisruokavalion tarpeesta -lomake on päivitetty vastaamaan valtakunnallista allergiaohjelmaa, joka korostaa terveyden tukemista. Pysyviä erityisruokavalioiden, kuten keliakiaruokavaliosta ja diabeetikon ruokavaliosta sekä vaikeista ruoka-allergioista, täytetään todistus erityisruokavalion tarpeesta ruokailua varten. Lomake toimitetaan terveydenhoitajan kautta Päijät-Hämeen ateriapalveluihin.

Kansallisen Allergiaohjelman mukaisesti lieviä oireita (ohimenevä suun kutina tai kirvely tai ihon punoitus) aiheuttavista ruoka-aineista ei tule enää hoitaa välttämällä vaan altistamalla ja vähitellen siedättämällä. Näin ollen lievistä allergioista aiheuttavista ruoka-aineista ei enää laadita välttötodistusta.

Uskonnollisista ja eettisistä ruokarajoituksista vanhemmat ilmoittavat erillisellä lomakkeella suoraan Päijät-Hämeen Ateriapalveluille.

Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheiden sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä²⁵. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimiseen ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen²⁶

Huoltajille annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoollon ja esiopetuksen henkilöstö ohjaa lasten huoltajia hakemaan lapsen tarvitsemia opiskeluhoollon palveluja (vrt. kuva 3)²⁷. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhoollon toteuttamisessa.

Opiskeluhooltoryhmä vastaa siitä, että lasten mielipiteet tulevat kuulluksi esiopetusympäristössä. Lasten osallisuutta voidaan vahvistaa mm. kyselyillä etukäteen aiheita opiskeluhooltoryhmien tapaamisiin. Lapsia kohdataan myös varhaiskasvatukseen sovelletun Skidialogin menetelmin ja soveltuvilta osin menetelmää käytetään opiskeluhoollon hyvinvointikeskustelun välineenä. Menetelmän käyttö esiopetuksessa on vielä pilotointivaiheessa.

Opiskeluhooltoryhmä huolehtii vanhempien mahdollisuudesta olla osana esiopetuksen osallisuutta edistävää toimintakulttuuria. Vanhempia voidaan osallistaa opiskeluhoollon suunnitteluun ja toteuttamiseen myös vanhempainiltojen, toiminnallisten vanhempainiltojen ja erilaisten teemapäivien yhteydessä erilaisin keinoin. Myös päiväkodin vanhempainyhdistys voi osallistua yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnitteluun.

Opiskeluhoollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa

Opiskeluhoollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa opiskeluhoollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen

²⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

²⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

²⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Opiskeluhuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää opiskeluhuollon suunnitelmallista arviointia.

Nivelvaiheista on laadittu prosessikuvaukset. Nivelvaiheissa huolehditaan sekä opetuksen että opiskeluhuollon järjestämiseksi tarvittavien tietojen siirtämisestä. Opiskeluhuollollisia tietoja siirretään yhteistyössä huoltajan kanssa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Kuraattori ja psykologi huolehtivat tietojen siirrosta myös ammattikunnan sisällä tiedonsiirtoa koskevia lakeja noudattaen.

Esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

Yhteisöllinen opiskeluhuolto kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville henkilöille ja on osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittäminen, keskeisimpien toimintatapojen tiedottaminen ja käytännön seuraaminen kuuluvat sekä päiväkodin johtajalle että opiskeluhuoltoryhmälle. Ohjeet opiskeluhuollon käytännöistä ja toimintatavoista tulee olla henkilöstölle helposti saatavilla ja niitä on hyvä käydä läpi vuosittain esimerkiksi kehittämis-/suunnittelupäivissä, tiimipalaverissa ja muissa henkilöstön tavoittavissa foorumeissa.

Lahdessa toimii jokisella palvelualueella hyvinvointityöhön perehtyneet aluekoordinaattorit ja heidän lisäksi kaupunkitasoisesti opiskeluhuollon erityisasiantuntija. Lahdessa järjestetään vuosittain alueellisia ja kaupunkitasoinen hyvinvointiseminaari. Lisäksi esiopetuksen opiskeluhuoltoryhmät ja mahdolliset ulkopuoliset koulutukset vahvistavat esiopetuksen opetus- ja muun henkilöstön osaamista esiopetuksessa.

Lahden esiopetuksessa henkilöstöä on koulutettu vertaissovittelupohjaiseen MiniVerso -menetelmään ja koulutuksia on tavoitteena jatkaa tulevana vuosina edelleen. Yhdessä opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa esiopetuksen henkilöstö voi toteuttaa ryhmissään erilaisia hyvinvointiin ja tunne- ja vuorovaikutustaitoihin liittyviä menetelmiä.

Yhteisöllisen työn menetelmiä vahvistetaan myös esimerkiksi koulunkitasoisissa ja alueellisissa hyvinvointiseminaareissa. Yksikkökohtaisesti esiopetuksen opiskeluhuoltoryhmät miettivät yhteisöllisen työn kulloisetkin painopisteet ja huolehtivat niiden toteuttamisesta riittävällä henkilöstön perehdyttämisellä ja osaamisen ylläpitämisellä.

Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä²⁸

Tehostetun tuen aloittaminen, tuen tarkastuspisteissä todettu tuen tarpeen jatkuminen tai päättyminen perustuvat pedagogiseen arvioon. Pedagogisen arvion laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja.

²⁸ Perusopetuslaki 16 a § ja 17 § (1288/2013)

Tehostetun tuen aloittamiseen, järjestämiseen ja päättämiseen liittyvät asiat käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon henkilöstön kanssa heidän parhaaksi arvioimallaan tavalla (esimerkiksi konsultaatio). Tehostetun tuen tavoitteet ja toimet kirjoitetaan tehostetun tuen oppimissuunnitelmaan yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa; konsultaatiossa voi olla mukana myös opiskeluhuollon henkilöstöä.

Mikäli tehostetun tuen toimet eivät riitä, voidaan aloittaa pedagogisen selvityksen valmistelu **erityisen tuen päätöstä** varten. Pedagogisella selvityksellä voidaan myös purkaa aiempi erityisen tuen tarve. Pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja. Erityisen tuen aloittamiseen, järjestämiseen ja päättämiseen liittyvät asiat käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon henkilöstön kanssa heidän parhaaksi arvioimallaan tavalla (esimerkiksi konsultaatio). Erityisesti erityiseen tukeen haettaessa voi olla tarpeen arvioida myös mahdolliset opiskeluhuollollisen tuen, selvittelyn ja tutkimisen tarpeet ja/tai käydä läpi aiempaa opiskeluhuollollista historiaa. Erityisen tuen pedagogiset tavoitteet ja toimet suunnitellaan HOJKSiin yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Lisäksi suunnitelmaa laadittaessa voidaan konsultoida opiskeluhuollon henkilöstöä.

Erikoissairaanhoidon piirissä olevan lapsen opetus järjestetään ensisijaisesti esiopetuksen järjestämispaikassa, johon lapsi on otettu. Lapselle järjestetään opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua.

Sairaalaopetusta järjestetään Kanervikon koulussa erikoissairaanhoidossa lasten- ja nuorisopsykiatrisissa, neurologisissa tai somaattisissa tutkimuksissa tai hoidossa oleville osasto- ja avohoidon oppilaille. Opetuksen aloittamisesta päätetään yhteistyössä sairaalakoulun, hoitohenkilökunnan ja lapsen huoltajan kanssa.

Sairaalakoulun henkilökunta tekee yhteistyötä huoltajan, hoitohenkilökunnan, muiden tarvittavien ammattihenkilöstön ja lapsen oman esiopetusyksikön kanssa. Lapselle järjestetään opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Lapsen opetus järjestetään sairaalaopetuksen koordinoimana.

Sairaalaopetuksen ja lapsen oman esiopetusyksikön sekä mahdollisesti tulevan koulun välinen yhteistyö korostuu nivelvaiheissa, jolloin suunnitellaan lapsen esiopetukseen ja koulunkäyntiin liittyvää tukea ja huolehditaan tukitoimista ja tiedonsiirrosta yksilökohtaisesti. Esiopetusyksikön tulee nimetä sairaalaopetuksessa olevalle lapselle yhteyshenkilö. Nivelvaiheessa tärkeää on tiivis monialainen verkostoyhteistyö mukaan lukien lapsi ja hänen huoltajansa.

Yhteistyö muiden lapsen hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Keskeistä esiopetuksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa toteutettavassa yhteistyössä on varmistaa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Huoltajilla ja jokaisella lasta tukevalla taholla tulee olla selkeä kuva siitä, miten ja kenen kanssa lapsen asioita edistetään. Toimivan yhteistyön lähtökohtana on lapsen, perheen ja toimijoiden keskinäinen arvostus. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista.

Terveys- ja sosiaalihuoltopalveluiden (sosiaalipalvelut lapsiperheille, lastensuojelu, vammaispalvelut, perus- ja erikoissairaanhoidon sekä kuntoutuksen palvelut) yhteistyö esiopetuksen ja opiskeluhuollon henkilöstön

kanssa on usein yksilökohtaista työtä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoitotyössä toteutettavaa yhteistyötä lapsen huoltajan, esiopetuksen sekä esiopetuksen ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa voidaan toteuttaa vain lapsen huoltajan suostumuksella ja sitä ohjaavat yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön käytännöt (vrt. opiskeluhoitotyön palveluihin ohjaaminen, monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen (Kuva 3.) ja opiskeluhoitoa koskevat asiakirjat) sekä toimijoiden laatimat ohjeistukset yhteistyön käytänteisiin. Yksittäistä lasta koskevassa opiskeluhoitotyössä noudatetaan sitä koskevaa tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisen kannalta on tärkeää jakaa tietoa huoltajien ja niiden toimijoiden kanssa, jotka tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Mikäli lasta tuetaan esiopetuksen ulkopuolisten toimijoiden taholta, on yhteistyön ja tiedon jakamisessa suositeltavaa hyödyntää monialaista asiantuntijaryhmää tai muita verkostotapaamisia kokonaistilanteen kartoittamiseksi ja tukitoimien suunnittelemiseksi. Tarkoituksena on koota lapsen tukemisen kannalta keskeiset toimijat yhteen. Näin voidaan välttää mm. päällekkäisiä tukitoimia ja suunnitella lapsen kannalta tarkoituksenmukaisimmat toimet hänen tukemisekseen. Keskeistä on sopia yhdessä jatkotoimenpiteisiin sekä seurantaan liittyvästä vastuunjaosta ja mahdollinen seuraava tapaaminen seurannan varmistamiseksi. Verkostotapaamisten koollekutsumisen työnjaosta sovitaan lapsen asioissa kootun monialaisen asiantuntijaryhmän ja yhteistyötahojen kesken.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen Arjen tuen perheohjaajat, lähityöntekijät ja psykiatriset sairaanhoitajat voivat työskennellä yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitotyön kanssa yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön näkökulmasta tai yhteisölliseen työhön osallistuen. Erikoissairaanhoidon ja lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö kohdistuu pääosin heillä asiakkuudessa olevien lasten verkostoyhteistyöhön.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoitotyön periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lasten huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Lasten huoltajille annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhoitotyöstä ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoitotyön palveluja²⁹. Lapsen ja huoltajan osallisuus opiskeluhoitotyössä, suunnitelmallinen yhteistyö ja opiskeluhoitotyöstä tiedottaminen lisää opiskeluhoitotyön tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä opiskeluhoitotyössä.

Esiopetus tiedottaa vuosittain esiopetuksen henkilöstölle ja huoltajille monipuolisesti opiskeluhoitotyön pääperiaatteista ja yhteisöllisen työn painopisteistä ja keinoista, yleisimmistä käytännöistä ja opiskeluhoitopalveluihin hakeutumisen ja ohjaamisen periaatteista sekä käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluiden henkilöistä. Tiedotuskanavat ovat ensisijaisesti sähköiset välineet (Edlevo, Lahden kaupungin opiskeluhoitotyön verkkosivut, joissa tiedotetaan myös hyvinvointialueen opiskeluhoitotyön verkkosivuista) sekä kirjalliset ilmoitukset ja tiedotteet mm. ilmoitustaululla. Vanhempainilloissa tiedotetaan vanhempia opiskeluhoitotyön palveluista ja prosesseista.

²⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

Suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus³⁰. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Turvallinen opiskeluympäristö edellyttää:

- toimintakulttuuria, jossa kaikki pyritään ottamaan mukaan huolehtien jatkuvasta ryhmäytymisestä,
- yhteisesti sovittuja sääntöjä esiopetusryhmien ja päiväkodin tasolla,
- selkeät mallit ilmiöiden puuttumiseen ja seurantaan,
- henkilöstön, lasten ja huoltajien tietoutta keskeisimmistä malleista/toimintatavoista esimerkiksi uhka- ja vaaratilanteisiin, kiusaamiseen, häirintään, syrjintään liittyvissä tilanteissa sekä tuen piiriin ohjaamisen käytänteistä,
- tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistamista,
- muita rakenteita yhteisöllisyyden vahvistamiseksi kuten kodin ja koulun yhteistyö ja yhteisölähtöiset menetelmät monialaisessa työskentelyssä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle³¹. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhuoltopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia³².

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen esiopetukseen. Kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjimisen ehkäiseminen sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille esiopetusyksikössä työskenteleville aikuisille. Esiopetuksessa tulee olla käytössään myös yhdessä sovitut puuttumisen ja seurannan menetelmät, joilla ilmiöiden esiintyvyyttä ja niiden suuntaa voidaan kuvata. Yksilötasolla hyvän itsetunnon vahvistaminen, yhteisöön kuulumisen tunne ja kokemus aidosta vaikuttamismahdollisuuksista suojaavat syrjäytymiseltä, mutta myös kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta. Yhteisötasolla edellä mainittu tukeva, hyväksyvä, kohtaava ja osallistava esiopetuksen toimintakulttuuri on avainasemassa kaikessa ennaltaehkäisevässä toiminnassa.

30 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

31 Perusopetuslaki 29 § (163/2022)

32 Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki (417/2007) 25 § ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

Kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjimisen ehkäisemisessä korostuvat erityisesti yhteisöllisen työn keinot ja yhteisölähtöinen ajattelu. Ennaltaehkäisevää työtä voidaan vahvistaa koko esiopetusyksikön toimintakulttuuria muokkaamalla ja vahvistamalla tunne-, vuorovaikutus- sekä sosiaalisia taitoja esimerkiksi sidosryhmien, opiskeluhuollon ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyönä. Kiusaamisen, väkivallan, häirinnän ja syrjimisen ehkäisemisen käytänteet tulee perustaa yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä tehtyyn keskusteluun ja arviointiin ja ne suunnitellaan yhdessä opiskeluhoitoryhmän kanssa. Esimerkiksi erilaiset tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen kehitetyt menetelmät ovat tärkeitä ennaltaehkäiseviä asioita.

Ennaltaehkäisevää toimintaa on asiasta keskusteleminen, riittävä viestintä ja yhteistyö lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. On tärkeää tietää, mitkä teot ovat kiusaamista, väkivaltaa, häirintää tai syrjimistä, jotta kiusaamisteot voi havaita ja tunnistaa. Lisäksi lapset tarvitsevat tietoa esimerkiksi turvataidoista kunkin ikäryhmän kehitykselliset vaiheet huomioiden. Lapsille ja heidän huoltajilleen kerrotaan lukuvuoden alussa esiopetuksen käytössä olevista kiusaamisen, häirinnän, väkivallan ja syrjinnän ehkäisyn, seurannan ja puuttumisen toimintatavoista. Lasten huoltajille kerrotaan myös oikeudesta opiskeluhoitopalvelujen käyttöön.

Kiusaamiseen puuttuminen ja seuranta:

Lahdessa kiusaamisen vastaisessa työssä sovelletaan Opetushallituksen ohjeistusta: [Ei kaikelle väkivallalle](#). Jos kiusaamista, väkivaltaa tai häirintää esiintyy, on esiopetuksen suhtauduttava tilanteeseen vakavasti, puututtava siihen ja ryhdyttävä selvittämään asiaa. Tämä tapahtuu joko esiopetuksen henkilöstön omin voimin tai tarvittaessa esiopetuksen ja ulkopuolisten tahojen (esim. lastensuojelu) yhteistoimin. Minkäänlaista kiusaamista, häirintää tai väkivaltaa ei esiopetuksessa hyväksytä.

Mikäli lapsiryhmässä havaitaan lasten välistä kiusaamista tai eriarvoisuutta, sen poistaminen tulee aloittaa toimintatapojen eikä yksilöiden toiminnan muuttamisesta. Toimintatapojen muuttaminen tarjoaa myös yksilöille mahdollisuuden muuttaa omaa toimintaansa. Lasten keskinäiseen nimittelyyn, ulossulkemiseen ja muuhun kiusaamiseen puututaan sensitiivisesti. Henkilöstön vastuulla on keskustella tilanteissa siten, että ketään ei leimata tai syytetä. On tärkeää, että kaikkien tilanteessa mukana olleiden lasten kokemuksia ja ratkaisuehdotuksia kuullaan, ja ratkaisusta sovitaan yhdessä.

Esiopetusyksiköt voivat toteuttaa kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastaisia ohjelmia, joista yleisimpänä on käytetty MiniVersoa eli Vertaissovittelumenetelmää. MiniVerso on kehitetty osaksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria lapsen oikeuksien, osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi ristiriitatilanteissa. Se perustuu restoratiiviseen lähestymistapaan, joka vahvistaa sovitteluvaa toimintakulttuuria ja tarjoaa vaihtoehtoisen menetelmän ratkaista lasten välisiä ristiriitoja arjen toiminnassa. Menetelmä opettaa konfliktien hallinnan ja sovittelun taitoon myös yleisellä tasolla elämän eri vaiheissa.

Kiusaamiseen puuttumisessa keskeistä on:

- tasapuolinen tilanteen ja kiusaamistekojen selvittäminen kaikkien osapuolten ja tarvittaessa sivustaseuraajien kanssa
- osapuolten huoltajille kiusaamisesta tai epäilyistä kiusaamisesta ilmoittaminen välittömästi tilanteen tultua ilmi
- osapuolten kuuleminen erikseen
- yhteisen keskustelun järjestäminen (alle 18-vuotiaiden kohdalla vanhempien kanssa)

- anteeksipyyntöjen mahdollistaminen kiusaajalle ja huonosti käyttäytyneelle
- tilanteen seurannasta sopiminen ja turvallisuuden varmistaminen
- neuvola- ja opiskeluhoitopalveluihin ohjaaminen ja niiden käyttäminen
- tarvittaessa muille viranomaisille, kuten sosiaalitoimeen tai poliisille ilmoittaminen.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kiusaamisen-tunnistaminen-ja-puuttumisen-keinot>

[Ohjeet varhaiskasvatukseen johtajalle kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan puuttumiseen ja tapausten seurantaan](#)

[Ohjeet esi- ja perusopetuksen rehtorille kiusaamiseen, häirintään, syrjintään ja väkivaltaan puuttumiseen ja tapausten seurantaan](#)

Väkivaltaan ja häirintään liittyvä puuttuminen ja seuranta:

Lapsen väkivaltaiseen käytökseen puututaan aina. Lapsen aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käytökseen on tärkeää puuttua varhain tunnesäätelyä ja toisia huomioivaa käytöstä tukevilla tavoilla, ja kasvatuksen arjen ratkaisulla esimerkiksi leikkiä ohjaten. Käyttäytymisen kehittymistä huomioidaan positiivisesti kannustaen. Lapsen käytöstä rajoitetaan tarvittaessa huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Toimintatavat kirjataan ylös lapsen esiopetuksen oppimista koskevaan suunnitelmaan. Lapsen aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käytökseen puuttumisessa myös vanhemmat tarvitsevat usein apua ja ohjausta, ja heidät ohjataan tarvittaviin neuvolapalveluihin ja sosiaalihuollon palveluihin.

Opetushallitus on julkaissut materiaalia väkivallan ja häirinnän tunnistamisesta ja siihen puuttumisen keinoista [Ei kaikelle väkivallalle](#) -sivustolla. Lähisuhdeväkivallan osalta päivitetyt maakunnalliset ohjeet löytyvät [Version sivuilta](#).

Syrjintään liittyvä puuttuminen ja seuranta

Yhdenvertaisuus on Suomessa perusoikeus. Syrjintää on se, että ihmistä kohdellaan huonommin kuin toista henkilökohtaisen ominaisuuden ja laissa säädetyn syrjintäperusteen takia. Turvallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo varmistetaan esiopetuksessa henkilöstön läsnäololla ja ohjauksella eri tilanteissa, ja kaikissa esiopetusryhmissä. Syrjintä tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Syrjintätilanteista keskustellaan viiveettä lasten huoltajien kanssa, ja etsitään tilanteisiin yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa lapsille ja huoltajille kerrotaan heidän oikeudestaan opiskeluhoitopalvelujen käyttöön. Syrjintätilanteissa lapsi ohjataan tarvittaessa huoltajan suostumuksella opiskeluhoitopalveluihin.

Opetushallitus on julkaissut materiaalia syrjinnän tunnistamisen ja siihen puuttumisen keinoista [Ei kaikelle väkivallalle](#) -sivustolla.

Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako.

Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Lahdessa jokaisen esiopetusyksikön arjen turvallisuussuunnitelmassa on kuvattu toimintatavat äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Yksikkökohtaisessa suunnitelmassa on huomioitu myös varhaiskasvatuspalveluiden alueellinen turvallisuussuunnitelma. Kriisisuunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma³³.

Esiopetusyksikön arjen turvallisuussuunnitelma on kirjattu varhaiskasvatuspalveluiden yhtenäiselle pohjalle ja sitä on täydennetty yksikkökohtaisesti tarvittavilta osin. Päivitetty materiaali turvallisuussuunnittelun tueksi löytyy Lahden varhaiskasvatuksen esihenkilöiden Teamsistä ja intran ohjeista. Arjen turvallisuussuunnitelma tarkistetaan vuosittain ja se käydään läpi henkilöstön kanssa lukuvuoden alussa. Kyseinen suunnitelma on henkilöstön saatavilla sähköisesti ja yhtä paperiversiota säilytetään sovitussa paikassa esiopetusyksikössä. Jokaisessa yksikössä on poistumistiet näyttävät opasteet ja poistumisharjoitus järjestetään vuosittain.

Kriisisuunnitelmassa kuvataan:

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa,
- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa,
- sisäisen ja ulkoisen sekä esiopetusyksikön ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet,
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, huoltajille ja yhteistyötahoille,
- toimintavalmiuksien harjoittelu sekä
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

Suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle on kokonaisuus, joka on huomioitu kaupungin valmiussuunnitelmassa, varhaiskasvatuspalvelujen alueellisessa turvallisuussuunnitelmassa sekä yksikkökohtaisessa arjen turvallisuussuunnitelmassa.

33 Pelastuslaki (379/2011) 15 § ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

Yksikkökohtainen kuvaus opiskeluhoitosuunnitelman asiakokonaisuuksista

1. Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit henkilötyövuosina sekä tarvittaessa lisäksi yleisenä kuvauksena tarpeista. Esiopetusyksikön arviossa opiskeluhoollon kokonaistarpeesta huomioidaan lakisääteisten mitoitusten lisäksi mm. esiopetuksen lapsimäärä, toimintaympäristön erityispiirteet, tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien lasten sekä maahanmuuttajataustaisten lasten lukumäärät ja osuudet. Hyvinvointialue tuottaa arvion ja kuvauksen käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (neuvolaterveydenhoitaja-, kuraattori- ja psykologipalvelut).

2. Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Kuvataan esiopetusyksikön opiskeluhoitoryhmän kokoonpano, johtaminen, suunnitelma säännöllisistä tapaamisista sekä muistion kirjaamisen ja sen sisällöstä viestimisen käytännöt. Kuvataan, miten esiopetuksen opiskeluhoitoryhmän itsearviointia toteutetaan. Mitkä ovat arvioinnin pohjalta esiin nousevat lukuvuoden kehittämisen painopisteet. Toiminnassa huomioidaan myös alueellinen hyvinvointityö ja palvelupolkutyöryhmissä työstitettävät asiat.

3. Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

Kuvataan lapsen ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin (neuvolaterveydenhoitaja-, kuraattori- ja psykologipalvelut), monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen. Kuvataan opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksenjärjestäjän opiskeluhoitorekisterille sekä lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa. Nämä käytännöt kuvataan myös järjestäjäkohtaisessa suunnitelmassa. Tässä kohdassa voi viitata tuohon kuvaukseen ja tarvittaessa täydentää sitä yksikön omalla kuvauksella.

4. Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Kuvataan yksikön toimintatapoja lasten ja huoltajien osallisuuden edistämiseksi. Miten huoltajien ja lasten osallisuutta mahdollistetaan, millaisia yhteisöllisen opiskeluhuollon menetelmiä on käytössä (esim. miniskidialogi, keskustelun pohjaksi yhteisölliseen opiskeluhuoltoon -lomake). Kuvataan, miten henkilöstön perehdytys ja osasaaminen opiskeluhuollon yhteistöllisessä työssä varmistetaan. Kuvataan, miten yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedotetaan huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille.

5. Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Tarkennetaan tarvittavilta osin yksikkökohtaisesti Lahden kaupungin esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvattua suunnitelmaa lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Kuvataan, miten edistetään turvallisen (fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus) esiopetusympäristön ylläpitämistä ja varmistetaan yhteisten toimintatapojen toteuttamista. Kuvataan, miten mahdollisesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta keskustellaan huoltajien kanssa.

Kriisisuunnitelma sisältyy yksikön arjen turvallisuussuunnitelmaan, jossa määritellään toiminta äkillisissä kriisi-, uhka- ja vaaratilanteissa. Kuvataan, missä yksikön turvallisuussuunnitelma on henkilöstön käytössä ja siihen perehdyttämisen käytännöt.